

Başlık/ Title: Karşılaştırmalı Edebiyat, Küreselleşme ve Göç Arasındaki İlişki Üzerine Genel Bir Analiz

Yazar/ Author

Hasret GÜNGÖR

ORCID ID

0000-0003-1818-9254

Bu makaleye atıf için: Hasret Güngör, Karşılaştırmalı Edebiyat, Küreselleşme ve Göç Arasındaki İlişki Üzerine Genel Bir Analiz, *KARE Özel Sayı BAKEA*, (2020): 51-65.

To cite this article: Hasret Güngör, Karşılaştırmalı Edebiyat, Küreselleşme ve Göç Arasındaki İlişki Üzerine Genel Bir Analiz, *KARE Özel Sayı BAKEA*, (2020): 51-65.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 25.03.2020

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 30.11.2020

Yayın Tarihi / Date Published: 01.12.2020

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

DRJI

EuroPub

MLA
International
Bibliography

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /Acceptance Date: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography: Kabul Tarihi /Acceptance Date : 28 Oct 2019

DRJI Directory of Research Journals Indexing: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Hasret GÜNGÖR*

Karşılaştırmalı Edebiyat, Küreselleşme ve Göç Arasındaki İlişki Üzerine Genel Bir Analiz**

Özet: Küreselleşme sürecinin hızlanması ve göç hareketlerinin yoğunlaşması farklı dilden, dinden, kültürden ve ulustan insanın daha fazla iç içe olmasını ve birlikte yaşamasını zorunlu hale getirmiştir. Hem göç hem de küreselleşme sonucu kozmopolit bir yapıya kavuşan dünya ülkeleri kültürel, sanatsal, siyasi ve ekonomik açıdan daha yoğun bir ilişki ağına sahip olmuştur. Günümüzde göçün yoğunlaşması, teknolojik ve ulaşım araçlarının artması ile edebiyat bilimi de bütün dünyayı içine alan bir boyuta kavuşmuştur. Küreselleşme şartları edebiyatın ulusal kimliğinin yanı sıra uluslararası bir dünya ufku benimsemesine sebep olmuştur. Bu noktada evrensel bakış açısına sahip bir bilincin inşasında önemli rol oynayan karşılaştırmalı edebiyat biliminin önemi artmış ve bu alandaki çalışmalar hızla artmıştır. Karşılaştırmalı eserler aracılığıyla öteki/yabancı olan kültürlerle ve toplumlara karşı bir düşünce yapısı ve algısının oluşması sağlanır. Bu çalışmadaki amaç, küreselleşme ve göç hareketleri sonucu birbirleriyle ilişki içerisine giren farklı kültürlerin ve ulusların karşılaştırmalı edebiyatın sağladığı uluslararası bakış açısı ile birbirlerini daha iyi tanıdığını ve bu bilim dalının küresel huzura ve barışa hizmet ettiğini ortaya koymaktır. Çalışmanın ana yöntemi alan araştırmadır. Çalışmanın sonucunda ise, içinde bulunduğumuz çağa en çok etki eden iki faktör olan göç ve küreselleşme bileşenlerinin etkisini arttırmasıyla birlikte, karşılaştırmalı edebiyat biliminin öneminin ve bu bilime duyulan ihtiyacın da arttığı yapılan literatür taraması sonucu tespit edilmiş ve ortaya konmuştur. Ayrıca karşılaştırmalı edebiyat biliminin uluslararası ilişkilerde üstlendiği köprü görevinin, kozmopolit dünyanın tam da ihtiyaç duyduğu bir nitelik olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla karşılaştırmalı edebiyat, başka kültürlerle kurduğu bu iletişim köprüsü ile kültürel çatışmaları da engellemekte ve ulusların birbirlerinin farkına vararak birbirlerini anlamalarına hizmet etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Karşılaştırmalı Edebiyat, Küreselleşme, Göç.

A General Analysis on the Relationship among Comparative Literature, Globalization and Migration

Abstract: The acceleration of the globalization process and intensification of migration movements have made it necessary for people from different languages, religions, cultures and nations to be more intertwined and live together. World countries, which have gained a cosmopolitan structure as a result of both migration and globalization, have a more intense network of cultural, artistic, political and economic aspects. At the present time, with the intensification of migration, the increase of technological and transportation tools, literature has reached a dimension that covers the whole world as well. Globalization conditions have led literature to adopt an international world horizon as well as its national identity. At this point, the importance of comparative literature studies, which plays an important role in the building of a universal perspective consciousness, has increased and studies in this field have also increased rapidly. With comparative works, a thought structure and perception are ensured against other / foreign cultures and societies. The aim of this study is to reveal that different

* Arş. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-mail: hasretg@pau.edu.tr, ORCID-ID: 0000-0003-1818-9254.

** Bu makale Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Doç. Dr. Funda Kızıler Emer danışmanlığında yazılan "Kurmaca Dünyadan Gerçek Dünyaya Yapılan Çağrı: Mülteci Sorunu" adlı doktora tezinden üretilmiş olup, 6. Uluslararası Batı Kültürü ve Edebiyatları Araştırmaları Sempozyumu'nda (BAKEA 2019) sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

cultures and nations which are in contact with each other as a result of globalization and migration movements know each other better with the international perspective provided by comparative literature and this branch of science serves global peace. The main method of the study is field research. As a result of the study, the importance of comparative literature science and the need for this science have been determined and revealed as a result of the increase in the impact of migration and globalization components, which are the two factors that affect the age we are in. In addition, it has been determined that the bridge task undertaken by comparative literature studies in international relations is exactly what the cosmopolitan world needs. Comparative literature, therefore, prevents cultural conflicts with this communication bridge it has established with other cultures and serves nations' awareness towards one another.

Keywords: Literature, Comparative Literature, Globalization, Migration.

Giriş

Günümüzde bilgi, iletişim, teknoloji ve medya dünyasında hızla yaşanan gelişmeler, Marshall McLuhan'ın ilk olarak 1964 yılında yayımladığı "Understanding Media" adlı eserinde de ifade ettiği gibi, dünyayı "evrensel bir köye" dönüştürerek coğrafik sınırların ortadan kalkmasına sebep olmuştur. Böylelikle "ulusal" yerine "uluslararası" kavramı daha geçerli bir konum kazanmıştır. Bu uluslararasılık ister istemez edebiyat, sanat, tarih, kültür vb. farklı disiplinleri de etki altına almıştır.¹

Küreselliğin hızla gelişmeye devam ettiği günümüz dünyasında düşüncenin sınırlarını aşmak, yeni, yabancı, "öteki" ve alışılmadık olanı anlamak bir zorunluluk halini almıştır. Ulus, dil ve kültür sınırlarıyla kuşatılan ve dar bir çerçevede sıkışıp kalan ulusal edebiyat, karşılaştırmalı edebiyat ile bütün zincirleri kırıp uluslar ve sınırlar ötesi bir ivme kazanarak küreselleşen dünya paralelinde kendi küresel kimliğini kazanmaya başlamıştır. Tam da bu ölçekte karşılaştırmalı edebiyat farklı alternatifleri gözler önüne sererek olaylara, durumlara, kültürlerle karşı çok yönlü bir bakış açısı kazandırır ve çeşitli ilişkilerin inşasına zemin hazırlayarak bir nevi uluslararası bir iletişim köprüsü kurar. Bu nedenle küreselleşen dünyaya uyum sağlayan, kültürel alışverişin en önemli anahtarı ve uluslararası bir fenomen olan^{2***} karşılaştırmalı edebiyat bilimi, bütün dünya edebiyatını kapsayıcı özelliği ile evrensel ve zaruri bir niteliğe sahiptir.³

Küreselleşme faktörünün yanı sıra insanlar; doğal afetler, ekonomik sebepler, siyasi sebepler, daha iyi bir eğitim alabilme umudu, terör ve savaş gibi çeşitli sebeplerden ötürü gerek kendi iradeleri gerekse de zorunlu bir şekilde göç etme durumuyla karşı karşıya kalırlar. Yerli ve yabancı arasında bir köprü niteliğinde olan karşılaştırmalı edebiyat bilimi, kitlesel göç karşısında açığa çıkan entegrasyon sorununun çözümü noktasında önemli bir role sahiptir. Karşılaştırmalı edebiyat bireylere ve toplumlara belli bir konuya veya soruna farklı açılardan bakabilme ufku geliştirerek evrensel bir bilinç ve bakış açısı kazandırır.⁴ Sonuç olarak karşılaştırmalı edebiyat bilimi ile hem ulusal edebiyatlar gelişir hem de diğer ulusların kültürü tanıdıkça iki kültür arasındaki iletişim bağı artar. Bu çalışmada, küreselleşme, göç ve

¹ Kâmil Aydın, *Karşılaştırmalı Edebiyat Günümüz Postmodern Bağlamında Algılanışı* (İstanbul: Birey Yayıncılık, 1999), 127-145.

² Ernst Grabovszki, *Vergleichende Literaturwissenschaft für Einsteiger* (Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag, 2011), 8-20.

*** Aksi belirtilmedikçe makale içerisinde kullanılan yabancı kaynakların çevirisi tarafımdan yapılmıştır.

³ Evi Zemanek ve Alexander Nebrig, *Komparatistik* (Berlin: Akademie Verlag, 2012), 48.

⁴ Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, 3. Baskı (Ankara: Gündoğan Yayınları, 2013), 16-18.

karşılaştırmalı edebiyat arasındaki ilişki incelenecek ve karşılaştırmalı edebiyat biliminin küreselleşme ve göç sonucu açığa çıkan kültürel farklılıklardan ötürü oluşan sorunlar karşısındaki geliştirici ve eğitici rolü incelenecektir. Öncelikle, karşılaştırmalı edebiyatın kapsamı üzerine genel bir açıklama yapmak yerinde olacaktır.

Karşılaştırmalı Edebiyat

Komparatistik şeklinde de ifade edilen ve kökeni Latince “comparere” fiiline dayanan karşılaştırmalı edebiyat, ulusal ya da uluslararası edebi eserler arasındaki benzerlik, farklılık ve ilişki üzerine incelemeler yaparken, aynı zamanda herhangi bir edebi türün farklı uluslardaki tarihi gelişimini de mercek altına alır.⁵ Başlangıçta genel edebiyat biliminin kollarından biri olan ancak zamanla kendi özerkliğini ilan eden karşılaştırmalı edebiyat, ulusları, sınırları, kültürleri aşarak edebiyatı uluslararası ve kültürlerarası bir zeminde ele alır.⁶ Ulusal ve yabancı arasında bir köprü işlevi gören bu bilim dalı aynı ya da farklı dillerde, tek bir yazarın farklı eserlerini, farklı yazarların eserlerini veya çevirisi yapılan eş zamanlı ya da farklı zamanlardaki eserleri ele alarak tema, düşünce biçimi, üslup vb. açılardan inceleyerek ayırışan ve benzeşen yönlerini ortaya koyar. Farklı kültürlere, dünya görüşüne, inançlara, ırklara, dinlere dayanan eserlerin incelenmesi aracılığı ile insanlar arasındaki sınırlar kalkar ve okuyucular böylelikle bireysel, toplumsal ve küresel sorunlar karşısında farklı bakış açıları geliştirme becerisi kazanarak evrensel bir algı edinmiş olur. Bu durum aynı zamanda ulusal edebiyatların da gelişimine olumlu katkı sağlar.⁷ Her ne kadar başlangıçta karşılaştırmalı edebiyat ulusal edebiyatlar açısından bir tehdit olarak algılanmış olsa da buradaki amaç aslında farklılıkları ve ulusal edebiyatların bağımsızlığını yok etmek değil; aksine uluslar üstü bir bakış açısı ile farklılıkları tanıtmak ve ulusal edebiyatın gelişmesine katkı sunmaktır.⁸ Zira Goethe'nin de ifade ettiği gibi “Hiçbir ulusal edebiyat, bir diğerine bakmaksızın kendisini geliştiremez. Aynı zamanda hiçbir edebiyat çalışması konu ve motif, oluşum tarihi ve biçim açısından tamamen izole edilemez”.⁹ Dolayısıyla karşılaştırmalı edebiyat bilimi temelini Goethe'nin “Weltliteratur” kavramından alır. Goethe bu kavramla birlikte bütün farklı ulustan, kültürden ve dilden meydana gelen bütün edebi eserlerin dünya edebiyatına ait olduğunu ve insanlığın ortak

⁵ Heike Gfrereis, *Literatur* (Stuttgart: Verlag J.B. Metzler, 2005), 84.

⁶ Zemanek ve Nebrig, 13.

⁷ Aytaç, 9-18; Funda Kıziler Emer, *Melek İmgesi* (Konya: Çizgi Kitabevi, 2014), 29.

⁸ Hugo Dyserinck, *Komparatistik Eine Einführung* (Bonn: Bouvier Verlag Herbert Grundmann, 1981), 9-25.

⁹ Aktaran Zemanek ve Nebrig, 9.

hazinesi olduğunu ileri sürer. Bütün edebi eserleri evrensel bir çatı altında toplayarak insanları da tek bir çatı altında sadece insanlık çatısı altında buluşmaya davet eder.¹⁰ Goethe'ye paralel olarak E. Auerbach da küresel bir boyuta evrilen dünyada kültürlerin iç içe geçtiğini ve artık ideolojik ve ulusal bakış açılarından ziyade bütüncül bir bakış açısının geçerli olduğunu savunur. Bu bakış açısı da ancak ulusal edebiyatlardan ziyade dünya edebiyatı ile yerleşir.¹¹

Her ne kadar karşılaştırmalı edebiyat bilimsel açıdan 19. yüzyıla kadar çok ciddiye alınmamış olsa da aslında karşılaştırmalı düşünce biçimi, insanoğlu var olduğundan beri kullanılan bir yöntem olmuştur. Uluslararası edebiyatlara ilginin artması ile yoğunluk kazanan karşılaştırmalı çalışmalar ilk olarak Avrupa'da, ardından Amerika ve diğer ülkelerde giderek özgünlüğünü ortaya koymayı başarmıştır.¹² Karşılaştırmalı edebiyat, ciddi bir disiplin olarak algılanmaya başlandığı 1800'lü yıllarda daha çok milliyetçi bir yaklaşım sergilerken, bir sonraki yüzyılda meydana gelen dünya savaşlarının ardından yaşanan politik, coğrafik ve iktisadi değişikliklerin yanı sıra küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve özgürleşme arayışları ile milliyetçi çizgisinden uzaklaşarak daha kozmopolit bir yapıya kavuşmuştur.¹³ 21. yüzyılda ise post-modern çağımızın dilsel, bölgesel, ulusal, kültürel, dini, politik açılarıyla çok yönlü profile sahip olan karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarının sayıları ve bu alana duyulan ilgi giderek artmaktadır. Bu ilginin artmasındaki en önemli etkenlerden biri şüphesiz bu bilim dalının dünya barışına hizmet etmesidir. Küreselleşen günümüz dünyasında sınırları aşan, tikel edebiyatları genel bir bütünlük içerisinde sunan bir karşılaştırmalı edebiyat anlayışı çağımızın ihtiyaç duyduğu alanlardan biridir.¹⁴ Sınırların dünyanın birçok bölgesinde geçişken bir boyuta kavuşması ve uluslararası siyasi ve kültürel arenalarda artan diyaloglar, küresel bir boyuta sahip olan karşılaştırmalı edebiyatın günümüzde olduğu gibi gelecekte de güncelliğini ve önemini her zaman korumasına ön ayak olacaktır.¹⁵

¹⁰ a. g. e., 10, 33; Aydın, 20, 50, 153; Aytaç, 11.

¹¹ Aktaran Immacolata Amodio, "Dimensionen einer Komparatistik im Zeitalter der Migration," in *Fremde Ähnlichkeiten Die «Große Wanderung» als Herausforderung der Komparatistik* ed. Frank Zipfel (Stuttgart: J. B. Metzler, 2017), 36.

¹² Dyserinck, 19-21.

¹³ Aydın, 10-17.

¹⁴Funda Kızılar Emer, "Ein Überblick über die Grenzüberschreitende Entfaltung der Komparatistik," in *Karşılaştırmalı Edebiyat Yazıları*, ed. M. Zengin ve B. Zengin (İstanbul: Kriter Yayınevi, 2019), 161, 177.

¹⁵ Frank Zipfel, "Fremde Ähnlichkeiten Die «Große Wanderung» als Herausforderung der Komparatistik-Eine Einleitung," in *Fremde Ähnlichkeiten Die «Große Wanderung» als Herausforderung der Komparatistik*, ed. F. Zipfel (Stuttgart: J. B. Metzler, 2017), 2-3.

İnsan zihninin algılaması, anlaması ve karar vermesi aşamalarında karşılaştırma yapmanın şekillendirici bir fonksiyonu vardır. H. Pirenne'e göre karşılaştırma yapmak doğuştan gelen beşerî bir kazanımdır. Ancak bu tarz çalışmalar en temel karşılaştırma yöntemi ile sınırlı kalmaz; analiz etme, yeniden inşa, değerlendirme, genelleme ve yorumlamalar ile karşılaştırılan durum, olay, tema vb. hakkında bütüncül bir sentez ortaya koyar. Bu çalışmaların yapılabilmesinin en büyük ön koşulu, karşılaştırılan nesnelere arasında her şeyden önce bir ilişkinin varlığının ispatıdır.¹⁶ Öztürk karşılaştırmalı edebiyatın tanımını yaparken, bu ilişkinin önemini şu sözlerle pekiştirir: "Genel ve dünya yazınının oluşturan ulusal yazınlar arasındaki karşılıklı ilişkilerle oluşan yazın birleşimleridir".¹⁷ Dolayısıyla bu bilimin ortadan kalkması için her şeyden önce ülkeler arası ilişkilerin ortadan kalkması, insanlar ve edebiyatlar arasındaki etkileşimin yok olması ve edebi eserler ile çevresel etkileşim arasındaki ilişkilerin olmaması gerekir. Karşılaştırmalı edebiyat bilimi ancak metin ve insan, eser ve çevre, ülke ve turist arasındaki ilişki yok olursa son bulur diyen M.-F. Guyards, bu bilimin gelecekteki konumunun her daim baki kalacağını da vurgulamış olur.¹⁸ İletişim ve medya araçlarının gelişmesi ile uluslararası ilişkilerin hız kazanmasının yanı sıra bu ilişkilerin kolay ulaşılabilir olması, teknoloji ve ulaşım olanaklarının gelişimi ile sınırlar arası seyahatin kolaylık ve hız kazanması, uluslararası eğitim olanaklarının gelişmesi, çeşitli sebeplerle ülkesini terk etmek zorunda kalan yazarların gittikleri yerlerde devam eden yazınsal süreçleri, karşılaştırmalı edebiyat biliminin giderek daha fazla önem kazanmasının altında yatan diğer önemli gelişmeler arasında yer alır.¹⁹ Ancak bunlar arasında belki de en büyük pay eserlerin çeviri yoluyla farklı kültürlerle ve uluslarla buluşmasının yanı sıra, kitlesel göç hareketleriyle açığa çıkan kültürel çatışmalar ve küreselleşmedir.

Küreselleşme

Küreselleşme kavramının net ve tek bir anlamı olmamakla birlikte küreselleşme genel olarak, ulaşım olanaklarının gelişmesiyle uzak ve yakın bölgeler arasındaki makası daraltan, hız kazanan teknoloji ve iletişim alanlarındaki gelişmeler neticesinde dünyanın bir ucundaki toplumların ve

¹⁶ Aktaran Grabovszki, 71-72, 102.

¹⁷ Ali Osman Öztürk, *Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları* (Konya: Sel-Ün Vakfı Yayınları, 1998), 35.

¹⁸ Aktaran Peter von Zima, *Komparatistik Einführung in die Vergleichende Literaturwissenschaft* (Tübingen: Francke Verlag, 1992), 32-33.

¹⁹ Yavuz Bayram, "Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi ve Bir Uygulama," *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, no. 16 (2004), 72.

devletlerin, diğer ucundaki toplumlarla ve devletlerle kültürel, politik ve sosyal etkileşime geçmesini sağlayan, değişen dünya ile etki alanı artan ekonomik piyasanın sunduğu mal, hizmet ve sermayenin uluslararası dolaşımına imkân tanıyan bir kavram olarak açıklanabilir. Tanımlamada da görüldüğü üzere küreselleşme kavramı, her ne kadar ilk olarak 1833 yılında İngiliz İktisatçı W. Foter tarafından ekonomi alanında kullanılan bir kavram olsa da gelişen dünya ile küreselleşme etkileri politika, kültür, iletişim, teknoloji ve edebiyat gibi alanlarda da kendini göstermiştir.²⁰

Küreselleşme politik sosyolojide, her şeyden önce, "modern çağın aşınması" olarak toplumların ve devletlerin dönüşümü, sosyal sistemlerin dağılması ve devlet düzeninin bozulması, kimlik kaybı ve ulus ötesi yönetim şeklinde de tartışılmaktadır. Politik ekonomide ise siyasi iktidar ve gelişen pazar arasındaki çatışmadan doğan uluslararası ekonomik iç içe geçme durumunu ifade etmektedir. Sosyal bilimler alanında ise oldukça geniş bir ölçekte ele alınan küreselleşme kavramına ilişkin genel geçer ve kapsamlı bir teori henüz bulunmamaktadır.²¹

Küreselleşme artık, uluslar ve devletler arasındaki kültürel, sosyal, siyasi, ekolojik, ekonomik, bilimsel ve fenni ilişkilerin uluslararası sınırları aşarak yoğunlaşması anlamını taşır.²² Böylelikle her bölgeden, ulustan, ırktan, dinden, kültürden insanların insan hakları, demokrasi, özgürlük, göç hareketleri ve çevrenin korunması gibi çeşitli alanlardaki taleplerini daha da görünür kılarak farkındalığın artmasına katkı sağlar. Böylece küreselleşen dünya üzerinde insanı alakadar eden her türlü sorun medya araçları, sanat dalları ve elbette ki edebiyat aracılığı ile aktarılarak geniş kitlelere ulaşır. Küreselleşme aynı zamanda, farklı kültürden ulusların ve kültürlerin bir arada yaşamasını zorunlu hale getirir. Bu zaruriyet sonucunda ulusal edebiyatlara yönelen ilgi daha geniş bir yelpazeye kavuşarak uluslararası bir çalışma alanı ihtiyacını açığa çıkarır. Küreselleşmenin tanıdığı imkânlar doğrultusunda bilgiye ve her türlü sanat ve medya araçlarına ulaşım hızı, değişimin ve dönüşümün en önemli etkenlerinden biridir. Bu değişim edebiyat alanında da etkisini göstererek, bu bilim dalının genişlemesine sebep olmuştur. Sonuç olarak küreselleşme edebiyat alanını da küresel bir disipline dönüştürmüştür. Kültürel alışverişin kaçınılmaz olduğu ve farklı dilden,

²⁰ Fulya Kıvılcım, "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi," *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, no.5 (1) (2013): 219-227.

²¹ Steffen Angenendt, "Wanderungsbewegungen und Globalisierung: Zusammenhänge-Probleme-Handlungsmöglichkeiten," in *Flucht, Migration und Zuwanderungspolitik im Zeitalter der Globalisierung*, ed. C. Butterwegge ve G. Hentges (Opladen: Leske u. Budrich, 2003), 32-33.

²² Christoph Butterwegge, "Weltmarkt, Wohlfahrtsstaat und Zuwanderung," in *Zuwanderung im Zeichen der Globalisierung, Migrations-, Integrations- und Minderheitenpolitik*, ed. C. Butterwegge, G. Hentges (Opladen: Leske+Budrich, 2003), 53-54.

dinden ve kültürden insanların bir arada yaşamak zorunda olduğu günümüz çağında, karşılaştırmalı edebiyat bilimi birlikte yaşamayı kolaylaştıran en önemli unsurlar arasındaki yerini almıştır.²³

Küreselleşme sebebiyle uluslararası ölçekte sermaye, ticaret ve teknolojide yaşanan hızlı gelişim ve değişimler etkisini hiç kuşkusuz göç alanında da göstermiştir. Zira ekonomik açıdan yaşanan küreselleşme uluslar arasındaki eşitsizliği daha da arttırmış ve göç bir seçenek değil bir zorunluluk halini almıştır. Dolayısıyla küreselleşme ve göç arasında güçlü bir bağ vardır. Sınır aşırı insan hareketleri insanlık tarihi ile paralel olarak toplumları ve ülkeleri ciddi ölçülerde şekillendirmiştir. Ancak günümüzde bu durumun tek farkı bu göç hareketlerinin küresel bir yayılım sergileyerek, yerel ve uluslararası politikalarda olduğu gibi ekonomik ve sosyal alanlarda da oldukça büyük bir etki göstermesidir.²⁴ Küreselleşme ile her edebi metin farklı ulustan ve kültürden insanlarla bir araya geldiği için, tikel edebi metinler aynı zamanda dünya edebiyatına has bir boyutu da içinde barındırır.²⁵

Göç

Küreselleşmenin önemli bir boyutu olan göç, en genel tanımı itibariyle uluslararası insan hareketlerini tanımlar.²⁶ Uluslararası göç sıklıkla ekonomik küreselleşmenin kaçınılmaz sonucu olarak görülür. Ancak bu sadece belli tür göç hareketleri için geçerli bir kabuldür. Göç ve küreselleşme arasında daha çok dolaylı bir ilişki vardır.²⁷ Ekonomik küreselleşme sonucu ülkeler ve bölgeler arasındaki hızla artan sosyal eşitsizlik, birçok bölgede devam eden politik dengesizlik, özellikle etnik kökenli çatışmalarda artan şiddet olayları, artan çevresel felaketler ve dünyanın birçok bölgesinde ihlal edilen insan hakları,²⁸ insanların yaşanılacak daha iyi yerlere göç etmelerine sebep olmaktadır. Hiç olmadığı kadar büyük oranda bir insan dolaşımının olduğu günümüz dünyasında, söz konusu göç ve hareket sebepleri oldukça çeşitlenmiştir: Bunların arasında yerleşik ve geçici göçmenler, uluslararası öğrenciler, mevsimlik işçiler, profesyonel konuklar, turistler, sığınmacılar ve mültecileri sıralayabiliriz.²⁹

²³ Zemanek ve Nebrig, 15, 48; Grabovszki, 18-20, 55.

²⁴ Ramunė Čiarnienė ve Vilmantė Kumpikaitė, "The Impact of Globalization on Migration Processes," *Socialiniai tyrimai/Social Reserach*, no. 3/13 (2008): 42.

²⁵ Aytaç, 161.

²⁶ Val Colic-Peisker, "Globalization and Migration," in *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Government*, ed. A. Farazmand (Melbourne: Springer International Publishing AG., 2017), 1.

²⁷ Angenendt, 32.

²⁸ a. g. e., 42.

²⁹ Colic-Peisker, 2.

H. M. Enzensberger'e göre bin yıldan fazla bir tarihi süreç içerisinde artarak devam eden insan nüfusunun tamamının uzun süre hareketsiz olarak kalması pek mümkün değildir.³⁰ İnsanoğlu var olduğundan beri doğal afetler, ekonomik sebepler, siyasi sebepler daha iyi bir eğitim alabilme umudu, terör ve savaş gibi çeşitli sebeplerden ötürü gerek kendi iradesi gerekse de zorunlu bir şekilde göç etme durumunda kalmıştır. Ancak küreselleşen dünya ile göç olgusunun etkileri ve sonuçları farklı bir hal almıştır.³¹ Artık günümüzde sadece insani göç değil, küreselleşen ve git gide daha da dijital bir platforma dönüşen dünyamızda bilgi göçü de oldukça hızlı hareket etmektedir. Bu denli hayatımızın içine sirayet eden göç unsurları kültür sanat alanlarını da etkilemiş, edebi eserlere de fazlasıyla yansımıştır. Örnek vermek gerekirse B. Brecht, A. Döblin, L. Feuchtwanger, Heinrich, Klaus ve Thomas Mann, A. Seghers, S. Zweig gibi göç etmek zorunda kalan Alman yazarlar da kaleme aldığı eserlerinde sıklıkla yüz yüze kaldığı göç sorunlarına yer vermiştir. Antik dönemden günümüze kadar dünyanın çeşitli yerlerinde çeşitli yazarlar tarafından yazılan eserlerde göç olgusuna ve beraberinde getirdiği sorunlara rastlamak mümkündür. Yazar göçünün yanı sıra artık çeviri aracılığıyla da eserler ulusal, dilsel ve kültürel sınırları kolaylıkla aşabilmektedir. Bu nedenle hem genel edebiyat hem de karşılaştırmalı edebiyat alanları içerisinde göç sorunları büyük bir yer işgal eder.³²

Göçün sadece coğrafik ve ekonomik boyutu yoktur, göç aynı zamanda sosyokültürel düzlemde de büyük bir problem olarak algılanmaktadır. Göç sonucunda artan kültürel çeşitliliğin ulusal toplum üzerinde olumsuz bir etki yaratacağı düşünülmektedir.³³ Gelecekteki çatışmaların ve savaşların ulusal, askeri ya da ekonomik bir temelden ziyade kültür kaynaklı olacağı üzerine çeşitli teoriler ileri sürülmektedir. Küresel açıdan yaşanan ekonomik ve teknolojik gelişmeler yerel ve bölgesel olanı da etkilediği için, küreselleşme kültürler açısından birer tehdit olarak algılanmaktadır. Yerel kültürler gelişen dünya kültürünün etkisi altındadır. Bugün birçok yerde karşımıza çıkan çok kültürlü toplum yapısı küreselleşmenin bir sonucudur. Küresel kültür, küreselleşmenin ve göç hareketlerinin ürünüdür. Bu nedenle küreselleşme kavramı sadece teknoloji, ekonomi ve medya alanlarıyla sınırlı değildir, kültür kavramı açısından da büyük bir öneme sahiptir. Konuşan, düşünen, dini bir aidiyeti olan sosyal bir varlık olan insan, doğasında bulunan bu özellikler neticesinde kültürel bir varlıktır. İnsan kültürün hem öznesi hem de

³⁰ Aktaran Zipfel, 4-6.

³¹ Butterwegge, 53.

³² Zipfel, 5-11.

³³ Colic-Peisker, 4.

nesnesi konumundadır ve gelişiminde büyük oranda başkalarına ve bağlı bulunduğu kültürel zincirin yetiştirme tarzına bağlıdır. Kültürel çerçevemiz günlük yaşamımızla sınırlı değildir. Bütün kültürler birbirleriyle etkileşim içerisindedir ve birbirlerinden bir şeyler öğrenirler. Dolayısıyla hiçbir kültür birbirinden bağımsız olamaz. Ayrıca bir toplumun diğeri üzerine otorite kurması asla kabul edilemez.³⁴ Ancak genel olarak ulusal devletler çok kültürlü bir toplum yapısından ziyade, farklı olanı kendi ulusal kültürüne entegre ederek homojen bir yapı inşa etmeyi tercih eder.³⁵

Sonuç olarak, göç sonucu açığa çıkan birçok bireysel, kültürel, ekonomik, siyasi ve hukuki sorunlar edebi eserlerdeki yerini alır ve bu sorunların farkındalığını arttırarak çözüme ilişkin adım atılmasını teşvik eder. Aynı zamanda edebi eserlerin ulaştığı kitlelerde sosyal empati duygusu gelişerek insanların ötekileştirilmemesi gerektiği inancı perçinleşmiş olur.

³⁴ Hana Romová, "Kultur in der Zeit der Globalisierung und der Migration," in *Interkulturelle und transkulturelle Dimension im linguistischen, kulturellen und historischen Kontext*, ed. P. Knápek ve B. Beníšková (Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014), 49-52;; Bernd Wagner, "Kulturelle Globalisierung Von Goethes „Weltliteratur“ zu den weltweiten Teletubbies," in *Aus Politik und Zeitgeschichte B 12*, ed. Bundeszentrale für politische Bildung (Bonn: 2002).

³⁵ Bünyamin Bezci, "Avrupa'da Göç Politikaları, İslamofobi ve Aşırı sağın Yükselişi," in *Avrupa'da Göç ve İslamofobi Avrupa'da göç ve Mülteci Olgusu Raporu Avrupa'da İslam Düşmanlığı Raporu 2016*, ed. B. Bezci, S. Tauscher ve F. Topal (Ankara: Karınca Ajans Yayıncılık Matbaacılık, 2017), 12-13.

Sonuç

Dünya toplumu ekonomik küreselleşme, küresel göç hareketleri ve medya ve sanat araçlarının gelişimi olmak üzere bu üç temel farklı etken çerçevesinde gelişmekte ve şekillenmektedir.³⁶ Küreselleşme, sosyal kutuplaşmalar, dünya nüfusunun büyük bir bölümünün fakirleşmesi, açlık, çevresel felaketler, salgın hastalıklar, uluslararası ve iç savaşlar gibi çeşitli faktörler göç hareketlerini teşvik ederek daimî kılmaya gelecekte de devam edecektir. Her ne kadar dünya küresel bir duruma evrilmiş olsa da aslında sınırsız özgürlüğe sahip olanlar zorla sınırlarda tutulan insanlar değil, kapitalist küresel dünyanın yegâne egemeni olan sermayedir.³⁷ Esas itibariyle küreselleşen dünya uluslararası sınırların daha geçirgen bir hal almasına olanak tanımamaktadır. Sınırlar bütün insanlık için değil, sadece eğitimli, kalifiye ve ekonomik seviyesi yüksek insanlar için açık tutulmaktadır.³⁸ Doğduğu yeri, ülkeyi, ait olduğu kültürü, ırkı, dili ve dini seçme şansına sahip olmayan insanların hayatları, içinde bulunduğu coğrafik, ekonomik, ekolojik, kültürel ve politik koşullar tarafından şekillenmekte dolayısıyla hareket etme özgürlüğü de bu doğrultuda belirlenmektedir.³⁹ Küresel ölçekte ortaya çıkan bu adaletsiz hareket özgürlüğü ve sınırlar üzerindeki geçiş hakkı ayrıcalığı ortadan kaldırılarak adil bir düzene kavuşturulmalıdır. Aksi durumda adalet, insan haklarına değil; sadece ekonomik durumu iyi olan, güç ve sermaye sahiplerinin çıkarlarına hizmet edecektir. Evrensel ve bütüncü olma noktasında adalet kavramı ile eş değer olan ahlâk kavramı da ayırım gözetmeksizin bütün insanların hak ve çıkarlarına eşit oranda önem vermeyi gerektirir.⁴⁰ Dolayısıyla insan hakları açısından olduğu kadar, zor koşullarda bulunduğu için göç etmek zorunda kalan insanlara karşı bütün dünyanın ayrıca ahlaki bir sorumluluğu da vardır.⁴¹ Messner ve Nuscheler'in de belirttiği üzere, küresel ölçekte birleşmiş devletlerin göç gibi küresel kriz durumlarında yerelden küresele doğru bir sorumluluk almaları gerekir. Ortak bir egemenlik küresel sorunların kolektif olarak ele alınmasını

³⁶ Wagner, 13.

³⁷ Butterwegge, 65, 80.

³⁸ a. g. e., 68.

³⁹ Fabian Wendt, "Gerechtigkeit ist nicht alles: Über Immigration und sozialen Frieden," in "Welche und Wie Viele Flüchtlinge Sollen Wir Aufnehmen?" *Philosophische Essays*, ed. T. Grundmann ve A. Stephan (Stuttgart: Philipp Reclam jun. GmbH&Co. KG., 2016), 55.

⁴⁰ Costas Douzinas, *Hukuk, Adalet ve İnsan Hakları Eleştirel Bir Yaklaşım*, çev. R. Sağlam ve K. Akbaş (Ankara: NotaBene Yayınları, 2016), 133, 138, 149.

⁴¹ B. Gesang, "Sind Obergrenzen für Asylbewerber moralisch zu rechtfertigen und wo liegen sie? Auf dem Weg zum integrierten Asylberechtigten," in "Welche und Wie Viele Flüchtlinge Sollen Wir Aufnehmen?" *Philosophische Essays*, ed. T. Grundmann ve A. Stephan (Stuttgart: Philipp Reclam jun. GmbH&Co. KG, 2016), 105.

kolaylaştırır.⁴² Hükümetler, bölgesel entegrasyon federasyonları, sivil toplum kuruluşları, uluslararası diğer kuruluşlar, aralarında güçlü bir işbirliğine dayalı uluslararası işbirliği olmadan, oluşması muhtemel ekonomik, politik, sosyal, ekolojik felaketlerin çabuk bir şekilde fark edilmesi, çok taraflı koruyucu bir diplomasi olmaksızın, uluslararası insan hakları rejimlerini güçlendirmek, barışı inşa eden ve koruyan uluslararası askeri operasyonlar olmadıkça kitlesel göç hareketlerinin neden ve sonuçlarıyla mücadele etmek pek mümkün olamaz.⁴³ Adil bir sorumluluk paylaşımı ve küresel bir çözüm olmadıkça hiç şüphesiz düzensiz göç küresel bir problem olmaya, edebiyattan-sosyolojiye, tarihten-politikaya günümüzün ve çeşitli bilim dallarının ana sorunlarından biri olmaya devam edecektir.⁴⁴ Bu nedenle küreselleşme sürecinin en önemli ve olağan kurucu unsurlarından biri olan göç, anormal ve tehlikeli bir durum olarak değil, normal sosyal bir olgu olarak kabul edilmeli ve politik açıdan büyük bir önceliğe sahip olmalıdır.⁴⁵

Küresel bir krize dönüşen göç sorunu karşısında her ülkenin kapasitesi doğrultusunda elini taşın altına koyması ve bu yükün sadece birkaç devletin ve milletin omuzlarına terk edilmemesi gerekir.⁴⁶ Sadece birkaç devlet ya da ulus değil, üzerinde yaşadığımız bu yer küreyi paylaşan bütün insanların birbirlerine karşı ahlaki, vicdani ve insani bir sorumluluğu vardır. Göç sorunu gerek ülkeler gerekse de uluslar açısından bir insanlık sınavına dönüşmüştür. Tek yaşam alanımız dünya ise tek millet insanlıktır. Sınırlar arasında çizilen ayırım, insanlar arasında çizilmemelidir. Tam da bu noktada karşılaştırmalı edebiyat da sahip olduğu uluslar üstü bakış açısı ile her türlü insani, ulusal, kültürel ve dilsel sınırlamayı reddeder.

Hümaniteyi insanlık tarihinin nihai amacı olarak gören ünlü Alman filozofu Herder'in de⁴⁷ vurguladığı üzere, yeryüzünde insan için hümanitenin üzerine inşa edilebilecek başka yüce bir amaç var olamaz. Çok kültürlü, çok uluslu, çok dilli ve çok dinli kozmopolit bir toplum yapısının giderek daha da yoğunluk kazandığı ve çoğulculuğun ön plana çıktığı post-modern dünyada, bu farklılıkların birbirlerini birer tehdit olarak değil,

⁴² Angenendt, 42.

⁴³ a. g. e., 45-46.

⁴⁴ Colic-Peisker, 2-3.

⁴⁵ Butterwegge, 83.

⁴⁶ Thomas Grundmann ve Achim Stephan, *Welche und wie viele Flüchtlinge sollen wir aufnehmen? Philosophische Essays* (Stuttgart: Philipp Reclam jun. GmbH&Co. KG, 2015), 10; Matthias Hoesch, "Allgemeine Hilfspflicht, territoriale Gerechtigkeit und Wiedergutmachung: Drei Kriterien für eine faire Verteilung von Flüchtlingen- und wann sie irrelevant werden," in *Welche und wie viele Flüchtlinge sollen wir aufnehmen? Philosophische Essays*, ed. T. Grundmann ve A. Stephan (Stuttgart: Philipp Reclam jun. GmbH&Co. KG., 2016), 16.

⁴⁷ Aktaran Doğan Özlem, *Tarih Felsefesi* (İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2012), 79, 301.

küresel bir zenginlik olarak algılamaları için bütün kültür, sanat ve medya araçları da dâhil olmak üzere özellikle sınırlar üstü ve uluslararası bir niteliğe sahip olan karşılaştırmalı edebiyat bilimi, bu üst insanlık bakışını toplumlara kazandırması açısından büyük bir öneme sahiptir.

Kaynakça

- Amodeo, Immacolata. "Dimensionen einer Komparatistik im Zeitalter der Migration," in *Fremde Ähnlichkeiten Die «Große Wanderung» als Herausforderung der Komparatistik*, edited by Frank Zipfel, 29-40. Stuttgart: J. B. Metzler, 2017.
- Angenendt, Steffen. "Wanderungsbewegungen und Globalisierung: Zusammenhänge-Probleme-Handlungsmöglichkeiten," in *Flucht, Migration und Zuwanderungspolitik im Zeitalter der Globalisierung*, edited by C. Butterwegge ve G. Hentges, 32-47. Opladen: Leske u. Budrich, 2003.
- Aydın, Kâmil. *Karşılaştırmalı Edebiyat Günümüz Postmodern Bağlamda Algılanışı*. İstanbul: Birey Yayıncılık, 1999.
- Aytaç, Gürsel, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, 3.Baskı, Ankara: Gündoğan Yayınları, 2013.
- Bayram, Yavuz. "Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi ve Bir Uygulama." *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, no.16 (2004): 69-93.
- Bezci, Bünyamin. "Avrupa'da Göç Politikaları, İslamofobi ve Aşırı sağın Yükselişi," in *Avrupa'da Göç ve İslamofobi Avrupa'da göç ve Mülteci Olgusu Raporu Avrupa'da İslam Düşmanlığı Raporu 2016*, edited by B. Bezci, S. Tauscher ve F. Topal, 1-19. Ankara: Karınca Ajans Yayıncılık Matbaacılık, 2017.
- Butterwegge, Christoph. "Weltmarkt, Wohlfahrtsstaat und Zuwanderung," in *Zuwanderung im Zeichen der Globalisierung. Migrations-, Integrations- und Minderheitenpolitik*, edited by C. Butterwegge, G. Hentges, 53-92. Opladen: Leske+Budrich, 2003.
- Çiarnienė, Ramunė ve Kumpikaitė, Vilmantė, "The Impact of Globalization on Migration Processes." *Socialiniai tyrimai/Social Reserach* 3/13 (2008): 42-48.
- Colic-Peisker, Val. "Globalization and Migration," in *Global Encyclopedia of Public Administration, Public, Policy, and Government*, edited by A. Farazmand, Melbourne: Springer International Publishing AG., 2017.
- Douzinas, Costas. *Hukuk, Adalet ve İnsan Hakları Eleştirel Bir Yaklaşım*. Çev. R. Sağlam ve K. Akbaş. Ankara: NotaBene Yayınları, 2016.
- Dyserinck, Hugo. *Komparatistik Eine Einführung*. Bonn: Bouvier Verlag Herbert Grundmann, 1981.
- Gesang, B. "Sind Obergrenzen für Asylbewerber moralisch zu rechtfertigen und wo liegen sie? Auf dem Weg zum integrierten Asylberechtigten," in *Welche und Wie Viele Flüchtlinge Sollen Wir Aufnehmen?" Philosophische Essays*, edited by T. Grundmann ve A. Stephan, 84-98. Stuttgart: Philipp Reclam jun. GmbH&Co. KG, 2016.
- Gfrereis, Heike. *Literatur*. Stuttgart: Verlag J.B. Metzler, 2005.
- Grabovszki, Ernst. *Vergleichende Literaturwissenschaft für Einsteiger*. Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag, 2011.
- Grundmann, Thomas ve Stephan, Achim. *Welche und wie viele Flüchtlinge sollen wir aufnehmen? Philosophische Essays*. Stuttgart: Philipp Reclam jun. GmbH&Co. KG, 2015.
- Hoesch, Matthias. "Allgemeine Hilfspflicht, territoriale Gerechtigkeit und Wiedergutmachung: Drei Kriterien für eine faire Verteilung von Flüchtlingen- und wann sie irrelevant werden," in *Welche und wie viele Flüchtlinge sollen wir aufnehmen?" Philosophische Essays*, edited by T.Grundmann ve A. Stephan, 15-30. Stuttgart: Philipp Reclam jun. GmbH&Co. KG., 2016.
- Kıvılcım, Fulya. "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi." *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, no 5(1) (2013): 219-230.
- Kıziler Emer, Funda. *Melek İmgesi*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2014.
- Kıziler Emer, Funda. "Ein Überblick über die Grenzüberschreitende Entfaltung der Komparatistik," in *Karşılaştırmalı Edebiyat Yazıları* edited by M. Zengin ve B. Zengin, 159-182. İstanbul: Kriter Yayınevi, 2019.
- Özlem, Doğan. *Tarih Felsefesi*. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2012.
- Öztürk, Ali Osman. *Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları*. Konya: Sel-Ün Vakfı Yayınları, 1998.

- Romová, Hana. "Kultur in der Zeit der Globalisierung und der Migration," in *Interkulturelle und transkulturelle Dimension im linguistischen, kulturellen und historischen Kontext*, edited by P. Knápek ve B. Beníšková, 49-56. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014.
- Wagner, Bernd. "Kulturelle Globalisierung Von Goethes „Weltliteratur“ zu den weltweiten Teletubbies," in *Aus Politik und Zeitgeschichte B 12*, edited by Bundeszentrale für politische Bildung, 10-18. Bonn, 2002.
- Wendt, Fabian. "Gerechtigkeit ist nicht alles: Über Immigration und sozialen Frieden," in *Welche und Wie Viele Flüchtlinge Sollen Wir Aufnehmen?" Philosophische Essays* edited by T. Grundmann ve A. Stephan, 45-57. Stuttgart: Philipp Reclam jun. GmbH&Co. KG., 2016.
- Zemanek, Evi ve Nebrig, Alexander. *Komparatistik*. Berlin: Akademie Verlag, 2012.
- Zima, Peter von. *Komparatistik Einführung in die Vergleichende Literaturwissenschaft*. Tübingen: Francke Verlag, 1992.
- Zipfel, Frank. "Fremde Ähnlichkeiten Die «Große Wanderung» als Herausforderung der Komparatistik-Eine Einleitung," in *Fremde Ähnlichkeiten Die «Große Wanderung» als Herausforderung der Komparatistik* edited by F. Zipfel, 1-29. Stuttgart: J. B. Metzler, 2017.